

Nr 24

Utlåtande i anledning av väckt motion om åtgärder till förebyggande av yrkesskador och yrkessjukdomar.

I en inom andra kammaren väckt och till allmänna beredningsutskottet hänvisad motion, II: 292, av herrar *Elmwall* och *Börjesson* i Falköping hemställes, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla

1) om föranstaltande av en undersökning på vetenskaplig bas av hur vunna erfarenheter om förebyggande och botande av yrkesskador och yrkessjukdomar skall kunna spridas till företag och arbetsplatser för effektivare utnyttjande;

2) om vidtagande av åtgärder som kan finnas möjliga för sådan samordning inom industrihälsovården, att mindre företag kan få möjligheter att tillgodogöra sig de erfarenheter som större företag inom samma eller liknande tillverkningsgren eller bransch vunnit på området;

3) om skyndsamt framläggande av förslag till sådan förstärkning av resurserna för den vetenskapliga forskningen på området, att förhållanden som påvisbart framkallar yrkesskador — såsom beträffande traktorerna — snabbt kan undersökas och effektivt motverkas;

4) om skyndsamt vidtagande av åtgärder som kan finnas möjliga och lämpliga i syfte att genom radio och TV samt genom undervisning vid yrkesskolor och annan kursverksamhet öka upplysningen om yrkesskadors och yrkessjukdomars förebyggande och botande; samt

5) om åtgärder i syfte att vid inrättande av flerläkarstationer må beaktas, att därest möjligt anställas någon läkare med industriläkarutbildning.

I motionen framhålles bl. a. att yrkesskador och yrkessjukdomar blir allt vanligare. Som exempel nämnes de ryggbesvär som orsakas vid kontorsarbete eller vid körning av traktor. Det är önskvärt och riktigt att samhällets resurser sättes in för att bota uppkomna skador och stor vikt bör läggas vid förebyggande åtgärder. De större företagen ordnar företagshälsovård genom att inrätta egna kliniker och anställa egna läkare, men de i mindre företag eller i företag med mindre stark ekonomisk ställning anställda är hänvisade till den öppna sjukvården. Genom en samordning borde i dessa fall mycket kunna vinnas. Genom även tämligen blygsamma insatser på detta område skulle betydande produktionsökningar kunna nås. Vid de kurser för traktorförare och kontorsanställda som hittills anordnats synes emellertid programmen icke ha innehållit något om hur sittvänliga sitsar och stolar skall användas.

De erfarenheter som vinnes vid industrihälsovården bör komma även mindre industrier till godo. Men kostnaderna bör inte bäras av de större industrierna ensamma. Hur ett effektivt utbyte av erfarenheter skall ske, hur man skall kunna utvidga arbetet till andra industrier och hur kostnaderna skall uttas och fördelas på olika företag bör därför övervägas. Massmedia som radio och TV bör utnyttjas för att sprida erfarenheter om yrkessjukdomar och yrkesskador, deras förebyggande och botande. Undervisning i hithörande spörsmål bör ges vid yrkesskolorna och i annan kursverksamhet.

Man kan tänka sig inrättande av centraler med läkare och sjuksköterskor som kan betjäna flera inom ett visst område belägna arbetsplatser. Man kan också tänka sig att planerade läkarhus även omfattar anordningar för viss företagshälsovård.

Beträffande motiveringen i övrigt får utskottet hänvisa till motionen.

Utskottet har inhämtat yttrande över motionen från medicinalstyrelsen, arbetarskyddsstyrelsen, statens institut för folkhälsan, direktionen för karolinska sjukhuset, Landsorganisationen (LO) och Svenska arbetsgivareföreningen (SAF).

Medicinalstyrelsen anför att antalet yrkesskador under de allra senaste åren visat tendens till minskning. Antalet yrkesskador ställda i relation till antalet arbetstimmar visar en tendens till sjunkande hos staten och större arbetsgivare men till ökning hos mindre arbetsgivare. Emellertid omfattar begreppet yrkesskador även olycksfall på vägen till och från arbetet och det är särskilt dessa som visar stigande tendens. Företagshälsovård har visat sig vara ett medel att höja företagets effektivitet och det är därför i samhällets intresse att den yrkesmedicinska verksamheten utsprides inom så stor del av näringslivet som möjligt.

En rekommendation år 1959 från Internationella arbetsorganisationen med förslag angående företagshälsovården överlämnades till arbetarskyddsstyrelsen, som föranstaltat om en utredning i samarbete med bl. a. representanter för medicinalstyrelsen. Utredningen är ännu ej redovisad men kommer att behandla vad som innefattas under 2) och 3) i motionsyrkandena. Ställning till yrkandet under 1) kan tagas först sedan utredningen färdigställts. I fråga om yrkandet under 3) hänvisar styrelsen till redan pågående forskning inom ämnesområdet yrkesmedicin och yrkeshygien. Rörande yrkandet under 4) anser styrelsen att upplysningsverksamhet genom massmedia icke är av samma vikt som upplysning på arbetsplatsen. Det är emellertid angeläget att den yrkesskadeförebyggande propagandan ges ökade resurser och intensifieras.

Arbetarskyddsstyrelsen framhåller, att de i motionen berörda frågorna är föremål för fortlöpande uppmärksamhet från statliga myndigheter och en-

skilda organ av olika slag. Arbetsforskningen i allmänhet har utretts av en av statens medicinska forskningsråd tillsatt kommitté, som i maj 1963 avlämnat ett betänkande »Aktuell arbetsforskning — resurser — önskemål». Där redovisas forskning som bedrivs i arbetshygien, arbetsmedicin, arbetsfysiologi, arbetspsykologi och psykiatri samt redogöres för hur information lämnas om forskningsresultaten. Betänkandet innehåller också en projektkatalog över angelägna forskningsuppgifter och förslag rörande åtgärder för främjande av arbetsforskning.

Styrelsen understryker angelägenheten av förstärkta resurser såväl i fråga om arbetsforskning som i fråga om information.

Vad beträffar industrihälsovården anför styrelsen att den i samarbete med medicinalstyrelsen, SAF, LO och Svenska industriläkarföreningen påbörjat en utredning för att pröva om principerna i ILO:s rekommendation bör komma till uttryck i lagstiftning eller i av styrelsen utfärdade anvisningar. Utredningen kommer att söka kartlägga behovet av företagshälsovård vid främst mindre företag och att söka få i gång viss försöksverksamhet.

I fråga om upplysningen om arbetarskydd i yrkesskolorna hänvisar styrelsen bl. a. till pågående utredning inom yrkesutbildningsberedningen.

För ökad upplysning i radio och TV har kontakt tagits med Sveriges Radio.

Statens institut för folkhälsan hänvisar i fråga om motionsyrkandena under 1) — 3) och 5) till de pågående utredningarna. I fråga om yrkandet under 4) anser institutet att upplysningsverksamheten bör utökas icke minst genom radio och TV.

Direktionen för karolinska sjukhuset hänvisar till ett av överläkaren vid sjukhusets yrkesmedicinska central, doc. Åke Swensson, avgivet yttrande. Denne anför att man utan vidare kan konstatera att en hel del arbetsmetoder är olämpliga men att det är betydligt svårare att avgöra i vilken utsträckning detta gäller för varje särskild individ. För detta krävs undersökningar på bred bas, där det inte ens räcker med de stora industriföretagens egna resurser. Hela problemkomplexet måste bearbetas. Dylika undersökningar bör anförtros åt någon institution, som kan genomföra dem oberoende av geografiska gränser. Sådana institutioner finns i de yrkesmedicinska centralerna, och fler kommer att skapas genom de yrkesmedicinska sjukhusenheter som föreslagits av utredningen angående yrkesmedicinens organisation m. m.

Problemet som tas upp i yrkandet under 1) är ett praktiskt problem som kan lösas utan svårigheter. Beträffande yrkandena under 2) och 3) hänvisas till pågående utredning. Beträffande yrkandet under 4) framhålles såsom synnerligen angeläget att kunskap om yrkessjukdomar och deras förebyggande sprids i ökad omfattning. I fråga om yrkandet under 5) anföres, att företagshälsovården bör baseras på grupper av industrier inom närbelägna områden.

Direktionen tillägger för egen del, att ett mycket stort antal yrkessjukdomar drabbar huden. Utredningen av orsakerna till dessa sjukdomar och om profylaktiska åtgärder sker f. n. endast i begränsad omfattning, beroende på otillräckliga resurser.

LO:s ställningstagande till motionsyrkandets olika delar innebär sammanfattningsvis:

1) Utredning föreligger. Forskningsresultaten följs upp av arbetarskyddsnämnden i syfte att popularisera dem. Vidare undersökning är ej påkallad.

2) och 5) Utredning pågår. Resultatet härav bör avvaktas.

3) Betänkandet »Aktuell arbetsforskning» innehåller en projektkatalog omfattande särskilt angelägna arbetsforskningsuppgifter och beräkning av medelsbehovet de närmaste åren. Ytterligare åtgärder är f. n. ej behövlige.

4) Olika myndigheter och organisationer har i skrivelse till Sveriges Radio riktat uppmärksamheten på behovet av upplysning om arbetarskydd. LO förutsätter att den av motionärerna föreslagna upplysningen blir tillgodosedd. Yrkesutbildningsberedningen torde beakta även undervisningen i arbetarskyddsfrågor. En handledning för undervisning i arbetarskydd föreligger i det närmaste färdig. Några ytterligare åtgärder är f. n. ej motiverade. LO finner i stort intet att erinra emot innehållet i motionen men finner den på anförda skäl ej böra föranleda någon åtgärd.

SAF anför bl. a. att den tekniska hygienens viktigaste praktiska uppgifter är

1) att med objektiva metoder analysera arbets- och miljöfaktorerna i arbetslokalerna samt föreslå åtgärder att eliminera orsaker till skador, förslitning och obehag,

2) att på planeringsstadiet utreda potentiella risker i nya anläggningar och arbetsprocesser samt att föreslå adekvata förebyggande åtgärder,

3) att utarbeta och införa lämpliga analysmetoder för rutinkontroll av arbetsförhållandena ur yrkeshygienisk synpunkt,

4) att genom övervakning, information, inträning och utbildning skapa förståelse för de yrkeshygieniska åtgärderna och betona vikten av att de lojalt iakttages samt

5) att delta i utredningar av inträffade fall av hälsoskador.

Små och medelstora företag har ännu icke i önskvärd utsträckning organiserat företagshälsovård. Erfarenheten har visat att gemensam hälsocentral för 2 000—3 000 anställda är en lämplig lösning. Sådana centraler är på väg.

För mycket små företagsenheter torde samhällets hälsovårdande resurser behöva tagas i anspråk i större utsträckning. Utredning härom pågår. Ett rationellt utnyttjande av skyddsingenjörer och industrisköterskor i smärre företag, där verksamheten kan knytas till hälsovårdande organisa-

tion inom en närbelägen större industri med företagsläkare, torde även vara en praktisk utväg. Det torde vidare vara möjligt att praktiskt beakta frågan om anställande av industriläkare vid inrättande av läkarhus och s. k. flerläkarstationer.

Särskild utredning synes icke påkallad i fråga om yrkandena under 1) och 2). SAF tillstyrker däremot yrkandena under 3) och 4) om stöd åt forskning på området samt om åtgärder till ökande av kännedomen om yrkesskadors och yrkessjukdomars förebyggande och botande och motsätter sig icke yrkandet under 5).

Utskottet

I motionsyrkandena hemställas om undersökning och åtgärder till förebyggande och botande av yrkesskador och yrkessjukdomar, avseende förstärkning av resurserna för den vetenskapliga forskningen på området, effektiva information och undervisning, samordning inom industrihälsovården i syfte att tillgodose de mindre företagens behov samt inrättande av flerläkarstationer med en industriläkare.

Vad gäller motionärernas förslag om åtgärder för förstärkning av den vetenskapliga forskningens resurser får utskottet erinra om att frågan om den arbetsvetenskapliga forskningen, i vilken här ifrågavarande forskning ingår som en väsentlig beståndsdel, i skilda sammanhang behandlats av utskottet, senast vid årets riksdag. Härutinnan kan hänvisas till bl. a. utskottets utlåtanden nr 24/1961, nr 24/1962, nr 55/1962, nr 34/1963, nr 12/1964 samt nr 23/1964. Utskottet har i dessa utlåtanden framhållit den arbetsvetenskapliga forskningens stora betydelse i det moderna samhället och understrukit vikten av att forskningen erhåller goda resurser. Det pågående arbetet vore emellertid av betydande intensitet och omfattning. Av intresse i sammanhanget vore även att statens medicinska forskningsråd tillsatt en kommitté — subkommittén för medicinsk yrkesforskning — med uppgift bl. a. att skaffa en överblick över den arbetsmedicinska forskningen och forskningsbehovet och att föreslå åtgärder. Kommittén har nyligen avgivit ett betänkande »Arbetsforskning—resurser—önskemål», vari bl. a. arbetsforskningens behov behandlas. Utskottet har vidare i sitt utlåtande nr 12 till årets riksdag erinrat om tillkomsten av riksbankens jubileumsfond, vilken beräknas år 1968 uppgå till omkring 400 milj. kr. Av uttalande i proposition nr 48 till årets riksdag framgår att medel ur fonden i icke oväsentlig utsträckning kan komma att utgå för arbetsvetenskaplig forskning.

Utskottet har under hänvisning till pågående arbete på det arbetsvetenskapliga området och till den stora uppmärksamhet som nu ägnas dessa frågor och som innebär goda förutsättningar för en utveckling i rätt riktning avstyrkt tidigare motionsförslag i ämnet, och riksdagen har avslagit mo-

tionerna. Utskottet finner på samma skäl icke heller det nu föreliggande förslaget böra föranleda någon riksdagens framställning till Kungl. Maj:t.

Motionärerna har som nämnts även föreslagit undersökning och åtgärder för att få till stånd ökad information till företag och arbetsplatser om erfarenheter av förebyggande och botande av yrkesskador och yrkessjukdomar ävensom information genom radio och TV och undervisning i dessa frågor vid yrkesskolor och annan kursverksamhet.

I förenämnda betänkande angående arbetsforskning lämnas en redogörelse för informationsverksamheten i fråga om vunna arbetsforskningsresultat. Av redogörelsen framgår att en omfattande information genom publikationer, tidskriftsartiklar, kurser o. d. bedrivs av bl. a. statens institut för folkhälsan, yrkesmedicinska centralen vid karolinska sjukhuset, arbetsfysiologiska institutet, arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen. I fråga om det enskilda näringslivet kan i sammanhanget nämnas, förutom enskilda industriföretag, PA-rådet, arbetsgivareföreningen, arbetarskyddsnämnden och Föreningen för arbetarskydd. Även frågan om möjligheterna till praktisk tillämpning av forskningsresultat uppmärksammas i de nyssnämnda organens verksamhet. I skrivelser till Sveriges Radio har olika myndigheter och organisationer anhållit om ökad upplysning om arbetarskydd.

Utskottet är väl medvetet om vikten av att arbetsforskningens resultat blir bekantgjorda och utnyttjade inom det praktiska arbetslivet. Såvitt utskottet kunnat finna ägnas frågorna härom emellertid stor uppmärksamhet och betingelserna för att motionärernas önskemål blir tillgodosedda synes goda, varför utskottet icke finner påkallat med något riksdagens initiativ i ämnet.

Vad beträffar motionärernas förslag om ökad upplysning genom undervisning i yrkesskolor och kursverksamhet får utskottet endast erinra om att frågan om undervisning i arbetarskyddsfrågor prövas av yrkesutbildningsberedningen och uppmärksammas av såväl gymnasieutredningen som fackskoleutredningen.

Motionärernas förslag om samordning av industrihälsovården för att tillgodose de mindre företag som icke har resurser att själva vart för sig organisera sådan vård har upptagits jämväl i de vid årets riksdag väckta, likalydande motionerna I: 629 och II: 774, vilka hänvisats till allmänna beredningsutskottet. Utskottet har i utlåtande över sistnämnda motioner (nr 23/1964), i förevarande fråga anfört att inom arbetarskyddsstyrelsen i samarbete med medicinalstyrelsen, arbetsgivareföreningen, LO och Svenska industriläkarföreningen nu pågår en utredning av bl. a. hithörande spörsmål. Icke heller i denna fråga synes således någon åtgärd från riksdagens sida f. n. vara motiverad.

Utskottet får med anledning av motionärernas förslag om anställande av industriläkare vid flerläkarstationer anföra att denna fråga synes böra upptagas till prövning när resultatet av pågående undersökningar om företagshälsovårdens behov och förutsättningar föreligger.

Utskottet får avslutningsvis erinra om att sedan det ovannämnda betänkandet om arbetsforskning överlämnats till ecklesiastikdepartementet en kommitté med representanter för medicinska och tekniska forskningsområden samt jordbrukets forskningsråd tillsatts med uppgift att kontinuerligt följa utvecklingen på området.

Utskottet får med hänvisning till det ovan anförda hemställa,
att motion II: 292 icke må föranleda någon riksdagens
åtgärd.

Stockholm den 21 april 1964

På allmänna beredningsutskottets vägnar:

NANCY ERIKSSON

Närvarande:

från första kammaren: herrar Möller, Schött, Sörlin, Söderberg*, Hellebladh, Tage Johansson, Svanström*, Wallmark, fru Olsson*, herrar Hedlund och Kilsmo;

från andra kammaren: fru Eriksson i Stockholm, herrar Skoglösa, Jacobsson i Sala, Dickson, fru Jäderberg*, fru Thunvall*, herrar Hamrin i Kalmar, Gustafsson i Uddevalla*, Börjesson i Glömminge, fru Forsling och herr Nordstrandh.

* Ej närvarande vid justeringen.